

Europejska Współpraca Terytorialna (*Think Europe, do Interreg!*) – podsumowanie panelu eksperckiego, Kraków, 31.01.2025 r.

Panel ekspertów dotyczący Europejskiej Współpracy Terytorialnej stanowił niezwykle inspirujące i wielowymiarowe spotkanie, podczas którego uczestnicy skupili się na roli programów Interreg jako kluczowego narzędzia budowania wspólnoty europejskiej.

Od samego początku dyskusji wyraźnie zaznaczono, że Interreg jest nie tylko mechanizmem finansowym umożliwiającym realizację konkretnych inwestycji infrastrukturalnych, ale przede wszystkim przestrzenią, w której kształtują się relacje międzyludzkie, zaufanie oraz wspólna tożsamość europejska. Współpraca transgraniczna, zwłaszcza w regionach przygranicznych, została przedstawiona jako fundament, na którym opiera się cała polityka spójności Unii Europejskiej. Podkreślano, że dzięki programom Interreg możliwe jest pokonywanie barier administracyjnych i mentalnych, które mogą utrudniać współpracę w coraz bardziej podzielonym świecie.

Na początku panelu zaprezentowano przykłady dwóch projektów:

- Pierwszy - realizowany na wschodniej granicy Polski, w Bieszczadach, dotyczący współpracy między ratownikami polskimi a ukraińskimi, który dał możliwość stworzenia nowoczesnych centrów szkoleniowych i wzmocnienia systemu ratownictwa górskiego funkcjonującego ponad granicami państw¹. Projekt był jednocześnie znakomitym przykładem adaptacji do zmieniającej się sytuacji. Realizowany był w okresie, gdy rozpoczęła się zbrojna agresja Rosji na Ukrainę. Sieć relacji polsko-ukraińskich, jak również sprzęt zakupiony w projekcie, wykorzystane zostały do pomocy humanitarnej i medycznej ofiarom wojny.
- Z kolei przedstawiciele regionów przygranicznych z Niemiec (Frankfurt nad Odrą) i Polski (Słubice) omówili, jak partnerstwo transgraniczne wpływa na rozwój infrastruktury, edukacji, wymianę kulturową, ale przede wszystkim na życie mieszkańców po obu stronach granicy. Wspólnym mianownikiem dyskusji była idea, że we współczesnym, coraz bardziej podzielonym świecie, fundamentem integracji

¹ Projekt „SOS – ratunek. Centrum szkoleniowe organizowania i prowadzenia transgranicznych akcji ratunkowych”, więcej informacji [link](#).

nie są jedynie inwestycje infrastrukturalne, ale przede wszystkim zaufanie, otwartość i budowanie relacji międzyludzkich².

Projekty dały znakomitą – konkretną i namacalną - podbudowę do dyskusji, która prowadzona była w drugiej części panelu.

Sama dyskusja rozpoczęła się od prowokacyjnego pytania do panelistów, co lubią a czego nie, w pracy w ramach Interreg. Konkluzja wszystkich rozmówców była bardzo pozytywna: efekty uzyskiwane przez projekty Interreg napawają dużym optymizmem, a siłą napędową jest przede wszystkim znakomita współpraca ze wspaniałymi ludźmi z różnych krajów.

Wyzwania omawiane przez ekspertów można podzielić na cztery zasadnicze tematy:

1. Istotna rola Interreg w obliczu nowych geopolitycznych realiów

Interreg to kwintesencja wartości, jakimi kieruje się od zarania Unia Europejska. Należy pamiętać, że Unia Europejska powstała jako projekt pokojowy – po to, by w przyszłości nie było już nigdy takiej tragedii, jaką była II Wojna Światowa. Programy Interreg służą budowaniu wspólnoty europejskiej poprzez współpracę oraz pielęgnowanie wspólnych wartości takich jak: walka ze stereotypami, uprzedzeniami, wymiana doświadczeń, wolność rynku, w tym wolność podróżowania. To fundamenty, na których zbudowana została Unia Europejska, a które stanowią skuteczny mechanizm przeciwdziałający konfliktom. Jest to tym bardziej aktualne w obliczu agresji zbrojnej, jakiej obecnie doświadcza Ukraina, ale również wojny hybrydowej prowadzonej przez Rosję z krajami Unii Europejskiej. Interreg jest też ważny w kontekście coraz silniejszych podziałów wewnątrz samej Unii Europejskiej (pomiędzy krajami, ale i wewnątrz społeczeństw poszczególnych krajów). Interreg, będący narzędziem budowania współpracy i przyjaźni między ludźmi, daje silne oparcie w tych niestabilnych czasach.

2. Współpraca polsko-ukraińska w ramach Interreg w przyszłości

Agresja Rosji na Ukrainę oraz związane z nią kryzysy wywołały pilną potrzebę stworzenia bezprecedensowo dużego programu wsparcia dla tego kraju.

W panelu wielokrotnie podkreślano, że dzięki już istniejącym instrumentom Interreg Ukraina już teraz ma szansę uczestniczyć w polityce spójności UE, co stanowi zarówno wyzwanie, jak i szansę na dalszą integrację. Program ten pełni ważną rolę w dostosowaniu prawodawstwa i rozwiązań funkcjonujących w Ukrainie do standardów Unii Europejskiej. Stanowi też ważny mechanizm wymiany doświadczeń i wiedzy pomiędzy partnerami

² Więcej o współpracy „Dwumiasta Słubice-Frankfurt” można dowiedzieć się tutaj: [link](#).

z Ukrainy i Unii Europejskiej. Dzięki programowi beneficjenci z Ukrainy mają szansę wdrożyć się w standardy realizacji projektów UE.

Planując przyszły program Interreg Polska-Ukraina (ale także mając na uwadze obecnie wdrażany) powinniśmy mieć na względzie specyfikę sytuacji tego kraju, który jest w trakcie wojny. W szczególności powoduje to trudności z zapewnieniem wkładu własnego projektów. Olbrzymie wydatki militarne i spowodowany tym deficyt budżetu państwa utrudnia lub uniemożliwia zapewnienie środków własnych wśród (potencjalnych) beneficjentów sektora publicznego. Jednocześnie ataki rosyjskiego agresora, często wymierzone są w infrastrukturę krytyczną, powodując przerwy w dostawie prądu. Uniemożliwia to w wielu przypadkach terminowe dostarczenie wymaganych dokumentów. Problemy z infrastrukturą elektroniczną powodują też liczne cyberataki. W kontekście samego ukierunkowania wsparcia ważne jest zarówno wspieranie dużych projektów (realizowanych ze szczebla centralnego), jak i małych przedsięwzięć (wdrażanych przez samorządy lokalne).

3. Dalsze uproszczenia we wdrażaniu, w szczególności z perspektywy beneficjentów

Paneliści wskazywali na potrzebę dalszego uproszczenia procedur aplikacyjnych oraz zwiększenia elastyczności w dysponowaniu środkami finansowymi. Jest to szczególnie istotne dla beneficjentów. Propozycje obejmowały szersze stosowanie ułatwień dla małych projektów. Ułatwiony dostęp do środków jest szczególnie istotny dla niewielkich jednostek lokalnych dysponujących ograniczonym potencjałem instytucjonalnym. Ważnym elementem, szczególnie w przypadku mniejszych beneficjentów, może być stosowanie uproszczonych metod rozliczania wydatków.

Zasygnalizowano potrzebę silniejszego ukierunkowania Interreg na rezultaty, ale w sposób dostosowany do specyfiki tych programów. Zauważono też, że w wielu przypadkach efekty programów Interreg ujawniają się dopiero w dłuższej perspektywie, kiedy już często formalny monitoring przestaje być realizowany. Podkreślono ważną rolę małych projektów. Projekty te pozwalają na współpracę lokalnych interesariuszy (małych jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, placówek edukacyjnych) dając realny, zogniskowany terytorialnie mechanizm kooperacji i budowania wspólnoty.

Biorąc pod uwagę wypracowanie rozwiązań dla przyszłych programów Interreg po roku 2027, bardzo ważne są konsultacje i współpraca wszystkich partnerów (państw członkowskich i Komisji Europejskiej). Podkreślono potrzebę nieformalnej dyskusji, która pozwoli z jednej strony zachować to, co jest najlepszego w Interreg a jednocześnie dokonać usprawnień tam, gdzie jest to potrzebne.

4. Programy Interreg a główny nurt polityki spójności

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej mają bardzo silny wymiar terytorialny (wskazuje już na to sama nazwa). Realizowane są głównie na granicach państw – czyli precyzyjnie definiując terytorium na którym oddziałują. Silnie dostosowywane są też do potrzeb lokalnych społeczności (w ramach konsultacji dot. przyszłości Interreg w skali całej Europy wzięło udział około 10 000 obywateli). Dyskutowano także o potrzebie lepszej koordynacji pomiędzy programami polityki spójności (w tym Interreg), które realizowane są na danym terytorium. Zauważono, że aby uniknąć fragmentacji działań, konieczne jest silniejsza koordynacja projektów polityki spójności z krajowymi i regionalnymi strategiami rozwoju. Pozwoliłoby to uzyskać pozytywne efekty synergii.

Podsumowanie

Programy Interreg stanowią kluczowe narzędzie do budowania europejskiej wspólnoty opartej na zaufaniu, relacjach międzyludzkich oraz wspólnej tożsamości. Nabiera to szczególnego znaczenia w obliczu nowych wyzwań geopolitycznych i zagrożeń hybrydowych. Dyskusja opierała się na konkretnych przykładach współpracy, takich jak projekt ratowników w Bieszczadach, który przyczynił się do stworzenia nowoczesnych centrów szkoleniowych oraz wsparcia działań humanitarnych w czasie agresji Rosji na Ukrainę, a także partnerstwa transgranicznego między Słubicami a Frankfurt nad Odrą, ukazującego, jak inicjatywy lokalne wzmacniają więzi między społecznościami po obu stronach granicy. Uczestnicy panelu zwrócili uwagę na konieczność uproszczenia procedur aplikacyjnych, co umożliwi łatwiejszy dostęp do środków finansowych zwłaszcza dla mniejszych jednostek samorządowych. Podkreślili też potrzebę większej elastyczności w zarządzaniu programami. Eksperti wskazali również na pilną potrzebę stworzenia silnego programu wsparcia dla Ukrainy. Wskazywano tutaj bardzo ważną funkcję jaką pełni już istniejący program, który umożliwi dostosowanie ukraińskich rozwiązań do standardów UE i przyczynia się do faktycznej integracji tego kraju ze strukturami Unii Europejskiej. Ponadto, omawiano potrzebę lepszej koordynacji projektów polityki spójności finansowanych z różnych programów (w tym programów Interreg), co mogłoby prowadzić do uzyskania pozytywnych efektów synergii oraz silniejszego wpływu na rozwój regionalny. W sumie, spotkanie pokazało, że Europejska Współpraca Terytorialna jest nie tylko odpowiedzią na aktualne wyzwania, ale także fundamentem budowania pokoju, integracji i współpracy między różnymi społecznościami na terenie całej Europy. Dlatego też podkreślono konieczność bliskiej (również nieformalnej) współpracy między Państwami Członkowskimi a Komisją Europejską przy wypracowaniu rozwiązań dla przyszłych programów Interreg po roku 2027.